

ditis habentur. Ophiogenæ liquores quosdam ad potiones ægrotis præbebant, herbis utebantur, ore ipso virus hauriebant, etc. ut testatur Plinius, lib. 28.

Præterea, quid valeret Deistis, etiamsi ostenderent duo hæc Moïsis opera effectus esse merè naturales? Nonne supersunt in Pentateucho alia innumera facta stupenda quæ per causas naturales explicare nequidem conati sunt increduli, quæque aperta et splendida sunt miracula?

OBJ. 4°. Per metaphoram dixit Moïses virgam Aaronis floruisse, ut nempè per hæc verba significaret prodigia innumerabilia ejus ope fuisse perpetrata. Ergo in eo nullum est miraculum.

RESP. N. ANT. Num. cap. 17. oratione genuinâ, figurarum ornamentis nudatâ, refertur duodecim virgas traditas fuisse duodecim principibus tribuum, uniuscujusque nomem in virga superscriptum fuisse, Aaronis autem virgam germinasse, ex ea erupisse flores qui, foliis dilatatis, in amygdalas desinebant. Porrò illa accurata descriptio florum, foliorum, amygdalarum, stilum figuris ornatum non redolet. Ergo, etc. Præterea, etsi illa germinatio figura esset, vel metaphora; quot sunt alia miracula, quibus evidenter probatur legis mosaicæ divinitas!

OBJ. 5°. Ab autoribus veteris Testamenti multa referuntur à recta philosophia et veritate aliena, v. g. solem moveri, terram basibus suffultam esse, etc. Ergo qui hos Libros conscripserunt, non fuèrunt à Deo inspirati. Ergo divina non est religio mosaïca.

RESP. Autores sacros juxta opiniones tunc receptas

locutos fuisse, ut nempè captui plebis et vulgi sese accommodarent, faciliùsque intelligerentur, nec quidem immeritò sic locuti sunt. Nam, 1°. scopus revelationis est virtutis cultores efficere, non philosophos. 2°. Si scriptores sacri aliter locuti fuissent et vulgi loquendi modos immutassent, nemini fuissent intelligibiles, nisi quibusdam ultimarum sæculorum philosophis. 3°. Vellentne increduli motum terræ, systema astronomicum, et alia quæ nuperrimè detexerunt philosophi, v. g. colores non esse in objectis, à Deo fuisse revelata? Quid ridiculum magis? Quid hæc conferunt ad Dei cultum ad quem unicè respiciebant scriptores sacri? Caput est Deum agnoscere, dilaudare, amare; philosophorum verò systemata percallere nihil momenti. 4°. Etiam hoc sæculo viri omni doctrinâ ornatî, ut faciliùs intelligantur et vulgo sese accommodent, de motu, ortu, et occasu solis loquuntur, licèt sol verè non moveatur: quidni ergo scriptores sacri sic locuti fuissent?

OBJ. 6°. Religio mosaïca innumeris cæremoniis inutilibus degravabatur; ergo non fuit divina.

RESP. N. ANT. Relegantur ea quæ diximus in quinta nostræ propositionis probatione. Quibus addimus, 1°. hunc cæremoniarum apparatus Dei majestate fuisse dignum, et ad plebem sensibilibus assuetam in rerum celestium contemplationem erigendam aptissimum, ut constat experienciâ. 2°. Plerosque ex illis ritibus sublimia christianæ religionis mysteria præfigurasse. 3°. Deum sapientissimas habuisse illos ritus instituendi causas quæ captum nostrum prætervolant.

Maimonides et plures alii post ipsum, caeremoniarum judaicarum sapientiam et utilitatem fusè ostendunt. Quæ autem hucusquè diximus, sive ubi de cultu externo, sive inter argumenta propositionis quam nunc defendimus, sive in hac responsione, ad revincendos incredulos planè sufficiunt.

OBJ. 7°. Israëlita, jubente Moïse, vasa argentea ægyptiorum sustulerunt, chanaanæos omnes cæde crudelitâ extinxerunt: atqui hæc nefanda sunt facinora; ergo Moïses non fuit à Deo inspiratus.

RESP. Ad primum. Plures existimant ægyptios vasa argentea israelitis fuisse largitos, vocemque, *commo-dare*, quâ utitur scriptura, ibi significare, *dono dare*. Ita Josephus et multi alii. Quibus positis, evanescit difficultas. Præterea, etsi hæc tantummodò ab ægyptiis mutuati fuissent israelita, sanè Deus omnium bonorum Dominus potuit jubere ut ea servarent. Hæc insuper in compensationem erant arborum et bonorum quæ judæi in Ægypto relinquebant, et in præmium laborum pro quibus debita non solverant ægyptii.

Ad secundum. Pervenerat ad summum chanaanæorum impietas. Scelerum quibus inquinaverant se ac facinorum acervus tantus quantus esse potest. Hinc Deus illos morti devovet. Gentem israeliticam quam sibi elegerat tot criminum vindicem constituit. Quin in eo eum æquitate pugnat? Nonne Deus, inter varios populos, quos vult scelerum ultores et vindices eligere potest? Nonne populos perditos ac dissolutos, qui maleficiis et sceleribus pascuntur, pœnis sæpè multat acerbissimis? Quot imperia à populis alienis in vindictam

criminum alicujus nationis eversa sunt! Quis in eo Dei providentiam audebit arguere? Hæc igitur chanaanæorum supplicia divinæ vindictæ sunt effectus, nihil habent iniqui, et aliundè judæis fuerunt utilia, quippè quòd iis perterriti multùm ab impietate et iniquitate deterrentur.

OBJ. 8°. Leges mosaicæ præcipiebant ut singulis diebus sabbati et singulis annis sabbaticis judæi cessarent ab operibus, præscribebant ut annis sabbaticis et jubileis debita à creditoribus dimitterentur, judæos avocabant à societate et commercio aliarum gentium, sicque aliorum populorum odia in eos concitabant; præcipiebat ex illis legibus altera ut omnes masculi certis temporibus templum adirent, sicque hostes judæam facilè invadere poterant: atqui hæc omnia contraria sunt bono publico, utilitati communi, et paci quæ inter omnes nationes regnare debet; ergo leges mosaicæ non sunt divinæ.

RESP. 1°. Si leges mosaicæ judæorum utilitati fuerint contrariæ, si in ipsos aliorum populorum odia concitârint, ergo non potuerunt à judæis acceptari, nisi illarum divinitas clarè demonstrata fuerit.

RESP. 2°. Si leges ille fuerint insulsæ et absonæ, ergo immeritò increduli nobis exhibent Moïsen, qui has leges judæis proposuit, ut virum peritum ac sagacissimum, totam gentem decipiendi capacem.

RESP. 3°. Ad primum. Quies diebus et annis sabbaticis erat utilis, tum ut cultui religioso peculiariter operam darent, rebusque divinis assiderent judæi, tum ad reficienda civium corpora quæ exindè ad laborem fie-

bant aptiora. Reapsè quidem hoc anno messis nulla, sed Deus promiserat messem anni præcedentis judæorum per annos sabbaticos alimentis futuram esse sufficientem, Deusque promissum semper servavit, nec legimus judæos annis sabbaticis victu fuisse defraudatos.

Ad secundum. Utilis erat lex quâ annis sabbaticis debita dimittebantur; sic enim debita in ruinam familiarum non multùm exerescebant. Aliundè, Moïses Deuteron. 15. expressè jussit ut pauperibus, etiam accedente anno sabbatico, mutuum daretur, miserieque sublevarentur.

Post quinquaginta annos, seu anno jubilæo, antiqui possessores ad pristinas redibant hæreditates, sicque bona in iisdem familiis permanebant, reprimebaturque potentiorum avaritia qui paulatim pauperum bona invadunt.

Ad tertium. Si non esset subversionis periculum, poterant judæi cum aliis populis commercium habere, exceptis chananæis. Connubia cum peregrinis vetita erant, sed meritò, ne videlicèt cum alienigenis commixti ipsos imitarentur, falsorumque Deorum simulacris divinos tribuerent honores.

Judæi insuper advenas benè excipiebant, et cùm omnibus, exceptis chananæis, pacem habere poterant, concordiamque servare.

Ad quartum. Deus promiserat se terris judæorum invigilaturum esse iis temporibus quibus templum adirent, semperque promissis stetit; nec enim judæorum fines per hoc tempus ab hostibus attentatos fuisse legitur.

OBJ. 9°. Lex mosaïca permittebat oculum pro oculo, dentem pro dente repetere à parte læsa; permittebat desideria vindictæ, ut sæpè in Psalmis legitur. Ergo sancta non est.

RESP. Ad primum. Lex talionis quæ sita est in eo quòd dens pro dente, oculus pro oculo reperantur, licita est inter æquales, et modò illud fiat juridicè, prout jubebat lex mosaïca.

Ad secundum. Psaltes regius quidem aliquandò videtur vindictam in improbos expetere. Verùm quibus utitur verba vel sunt meræ futurorum prædictiones, vel ardens in gloriam Dei studium solummodò demonstrant, uti omnes psalmorum interpretes annotant.

OBJ. 1°. Horrenda est religio quæ humana Deo sacrificia præcipit; talis religio homines ad sævitiam assuefacere, atque à Dei benignitate alienissima est. Hinc christiani ethnicorum religiones falsi arguerunt, quòd ii humanas victimas Diis suis obtulerint. Atqui tamen religio mosaïca humanas Deo victimas præcipiebat.

Nam, 1°. Levitici, cap. 27. v. 28. postquàm locutus est Moïses de votis quæ redimi possunt, de alio votorum genere sic loquitur: *Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.*

2°. Abrahamus in Genesi magnis laudibus effertur, eo quòd ad mactandum filium suum promptum animum demonstraverit.

5°. Numer. 51, v. 25. *Dicit quoque Dominus ad Moïsen: tollite summam eorum quæ capta sunt ab homine usque ad pecus... dividesque inter eos qui pugnaverunt... et separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt et fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quam ex bobus... et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.*

4°. Judic. cap. 11, v. 50. *Jephthe votum vocit Domino dicens: si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino. Revertente autem Jephthe, occurrit ei unigenita filia sua... quâ visâ scidit vestimenta sua, et ait: heu me! filia mea, decepisti me, et ipsa decepta es: aperui os meum ad Dominum et aliud facere non potero. Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es.... dicitque ad patrem: hoc solum mihi præsta quod deprecor: dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis.... expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Ergo Jephthe Deo filiam suam immolavit.*

5°. Samuël Agag regem cui pepercerat Saül Deo mactavit, lib. 4. Reg., cap. 45, *dixitque Samuël: adducite ad me Agag regem Amalec, et oblatus est ei Agag.... et ait Samuël, sicut fecit absque liberis mu-*

lieris gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frustra concidit eum Samuël coram Domino in Galgalis.

Micheæ, cap. 6. *Quid dignum offeram Domino? Numquid offeram ei holocaustata et vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum aut in multis millibus pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? In eo textu humana sacrificia inter alia quæ lege permittebantur locum obtinent. Ergo, etc.*

Ita objicit autor libelli nequissimi cui tit. *Dieu et les hommes.* Hæc sæpè sunt in ore Deistarum. Ideòque sedulò perpendenda.

R. Itaque, 1°. ex lege levitica nunquàm licitum fuisse humana sacrificia Deo offerre. Nam Deuter. cap. 12, v. 51, israelitæ sub gravissimarum pœnarum comminatione monentur, ne chanaanæos filios et filias Diis immolantes æmulentur. *Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas adversatur Dominus fecerunt Diis suis, offerentes filios et filias, et comburentes igni.*

Psalm. 405. v. 57. David qui sanè legem intellexit, judæos increpat, quòd sanguinem innocentem filiorum suorum sacrificaverint sculptilibus Chanaan.

Apud Ezech.ëlem, cap. 46. declarat Deus se judæos judicaturum esse *judicio effundentium sanguinem, quòd filios suos idolis immolassent.*

Isaïæ, cap. 66. v. 5. humana sacrificia inter res execrandas ac abominabiles collocantur: *hæc dicit Do-*

minus.... Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum et contritum spiritu? Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Quæ significant sacrificia judæorum, cum sine contritione cordis et sine interna virtute offerrentur, non minus coram Deo esse abominanda, quam execranda sacrificia hominis, canis, sanguinis suilli (quæ duo ultima perhorrescebant judæi) et benedictio idoli. Ergo humana sacrificia juxta legem mosaicam res erant execrandæ.

R. 2º Ex testimoniis aut exemplis in objectione laudatis nihil posse contra nostram assertionem inferri.

Ad primum. Fatemur duplex fuisse apud judæos voti genus, alterum quod redimi poterat, alterum quod redimi non debebat; fatemur tum res, tum personas huic ultimæ consecrationi, seu anathemati fuisse subjectas; sed hæ personæ non idcirco morti devovebantur, verum servicio templi per totam vitam consecrabantur: sic Samuël, antequam nasceretur, Domino consecratus est. Quantum ad hæc ultima verba, *omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur*, quæ sola difficultatem facere possunt, vel intelligenda sunt de hostibus à Deo morti addictis et jure belli internecioni devotis, vel de iis omnibus quæ occidi possunt, aut quæ occidere liceat; uno verbo, de omnibus, excepto homine; vel significant, *omnis consecratio.... non redimetur*, sed morte morietur, seu vivet semper in

statu anathematis, semper Deo consecrabitur. Hunc sensum multis in locis præ se ferunt illæ voces.

Nota legendum esse, *omnis consecratio quæ offertur ab homine*, ut habet Vulgata nostra, non verò, *omnis consecratio quæ offertur de homine*, ut quidam verterunt.

Ad secundum. Abrahamus non proprio motu, non ut religionis officio perfunderetur, non animo placandi numen iratum, uti consueverant pagani, ad filii sacrificium sese paravit; sed jussu divino expressè monitus, fide plenus, non dubitans sese et filium Deo committere, *arbitrans quia est à mortuis suscitare potens est Deus*. Cum autem, post expertam Abrahami fidem, alteram victimam suppeditavit Deus, planè significavit sibi non placere humana sacrificia, hocque præceptum unice ad commendandam Abrahami fidem datum fuisse.

Ad tertium. In hoc versiculo ne unum quidem verbum est de immolandis hominibus; hoc unum præcipitur, videlicet partem prædæ in hostes sive animalium, sive captivorum, levitis esse concedendam, non ut jugularentur, sed ut essent in servitute.

Ad quartum. Si omnes qui existimant Jephthæ filiam à patre mactatam fuisse, uno ore affirmant hunc Deo ingratam victimam obtulisse ac contra legis præceptum; et reverà ex probatis liquet hæc sacrificia à Deo fuisse prohibita.

Alii arbitrantur à Jephthæ filiam in virginem et in servitium templi fuisse Deo consecratam, non verò immolatam. Quæ sententiâ nobis videtur longè probabilior. 4º Quia hic est textus hebraicus, *erit ut egre-*

diens quod egressum fuerit de foribus domus mee in occursum meum, cum reversus fuero cum pace à filiis Ammon, erit Domino, et offeram illud in holocaustum.

Porro hæc significant: quod mihi occurreret, consecrabitur Domino, si res ejusmodi fuerit ut in sacros usus consecrari possit; quin imò offeretur in holocaustum, si ejusmodi fuerit ut licet offerri possit, id est, si non sit homo, vel si non sit animal immundum, qualis camelus, asinus, canis quos immolari lex non permittebat. 2° Quia incredibile est Jephthæum legem supra relatam ignorasse, quæ victimas humanas immolari sub gravissimarum pœnarum comminatione vetabat. 5° Quia filia Jephthæi duos menses exoravit, non ut præmaturam mortem, sed ut virginitatem suam lugeret. 4° Quia additur, *et fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum*; ergo votum patris adimplevit extra viri consortium vivendo, seu virginitatem servando; ergo, etc. Cæterum vulgò fatentur interpretes sacri nullo jure Jephthæum filia virginitatem vovisse. Hæc potestas nulla lege patribus concessa fuit.

Ad quintum. Non diffitemur Agag regem Amalec à Deo morti fuisse addictum propter scelera. At verò quis dixerit sub Dei potestate non esse hominum vitam? Nonne quotidie Deus unam gentem per aliam plectit, ut alibi annotavimus? Ex textu laudato colligi nequit Agag in sacrificium super altare immolatum fuisse. Vox hebræa quæ his verbis correspondet, *in frustra concidit*, in alio Scripturæ loco non legitur;

undè non est vox apta et consueta ad significandum sacrificium.

Ad sextum. Micheas ibi recenset ea sacrificia quæ Deo ingrata erant, ea sacrificia quæ israhelita corrupti et paganorum æmulatores facti Diis offerebant, è quorum numero erant humana sacrificia quæ sæpius israhelita idolis obtulerant. At verò negat vates sacer ea ullam vim habere ad placandum Deum. Absonè igitur ex his concludunt Deistæ veteri lege permissa fuisse humana sacrificia.

OBJ. 41°. Libri Moïsis idiomate hebræico nunc ferè inintelligibili scribuntur. In ipso textu primigenio multæ sunt mutationes. Textus hebræicus à samaritano valdè dissimilis est. Ergo libri Moïsis nunc sunt inutiles. Ita Spinosa.

RESP. Ad primum. Falsum est linguam hebræicam esse inintelligibilem. Nam fatetur ipse spinosa vocabulorum hebræicorum veram significationem per traditionem judæorum servatam fuisse. Fatetur ipse sermones hebræicos de moribus esse apertos et intelligibiles. Immeritò igitur negat hanc linguam, in iis quæ spectant ad res speculativas, miracula, et prophetias, esse intelligibilem. Si enim idioma hebræicum de moribus intelligatur, cur in aliis non intelligeretur, cum sint eadem vocabula, eademque verborum structura? Aliundè, gratis omninò affirmat illam linguam non esse intelligibilem. Equidem in hebræis, sicuti in omnibus antiquis idiomatibus, nonnulla sunt difficilia; sed maxima pars Librorum sacrorum sine magno negotio intelligitur. Insuper antiquæ versiones ad spem intelligentiam conferunt multum.

RESP. Ad secundum. Sunt in ipso textu primigenio mutationes levis momenti, concedo: aliter, nego. Cùm libri Moisis sint antiquissimi et millies fuerint conscripti, fieri non potuit ut in manuscriptis quidam non fuerint navi, fieri non potuit ut omnes versiones essent prorsus similes. Verùm illæ mutationes levissimi sunt momenti. Non possunt ipsi increduli negare ex omnibus autorum sacrorum autographis et versionibus, quæcumque sint, colligi semper easdem leges, eadem miracula, eandem prædictionem et factorum seriem, eundem doctrinæ contextum. Divina igitur Providentia Libros sacros, in iis omnibus quæ levissimi non sunt momenti, intactos servavit. Quid aliud exoptandum? Quid nocent minutissimæ varietates?

OBJ. 12°. Lex mosaïca in Sinai data nonnisi temporalia promittebat, nec de animæ immortalitate, nec de præmiis alterius vitæ mentionem habet. Atqui talis religio est Deo indigna. Ergo, etc. Ita Dictionarium philosophicum.

RESP. DIST. MAJ. Lex mosaïca nonnisi temporalia promittebat, sed pro certis habebat promissiones de præmiis cœlestibus patriarchis factas et omnibus cognitatas, concedo: aliter, nego. Opus non fuit ut Moises in fœdere paciscendo de præmiis cœlestibus sermonem haberet, quia cùm fœdus pepigit, non excepit, sed pro veris habuit promissiones judæorum patribus factas, atque universæ genti cognitatas.

Patriarchas autem et judæos, tum antè, tum post legem in Sinai datam, immortalitatem animæ et præmia cœlestia cognovisse; hancque cognitionem à chal-

dæis in captivitate non hausisse, ut asserunt Deistæ, comprobatur, 1° quia initio Geneseos corpus ab anima valdè distinguitur, ex luto ortum ducere dicitur; anima verò *spiraculum vite* appellatur. Ibidem homo ipse dicitur factus *ad imaginem Dei*: porro nisi mens hominis esset spiritualis et immortalis, homo nequàm esse imago Dei, cùm ratione corporis nequàm sit Deo similis. Ergo animæ immortalitas Moïsi et judæis incognita non fuit. 2° Patriarchæ sæpè se dicunt super hanc terram *peregrinos*, vitam suam appellant *dies peregrinationis*, pravos et malos; ergo meliorem expectabant patriam, nempe cœlestem. 3° In fœdere cum Abraham inito hæc fuit conditio ex parte Dei, *ego ero merces tua magna nimis*; quæ promissio nunquàm fuit impleta, si Abrahamus alia non habuerit bona, quàm quæ in sua ærumnosa vita expertus est. 4° Genes. cap. 25. Abrahamus dicitur *mortuus plenus dierum, et congregatus ad populum suum*. Hoc non potest intelligi de corpore; siquidem cum suis in patria sepultum non est. Intelligendum est igitur de anima, quæ post mortem superstes et immortalis est. Idem dicitur de Issaaco, Aarone, Moïse in aliis Pentateuchi locis. Hæc verba significant hos omnes ad societatem justorum fuisse conjunctos. Cùm Scriptura idem de morientibus in impietate dicit, hæc significant illos congregari in altera vita ad malos, tanquàm ad populum suum. Ergo de immortalitate animæ mentionem habet Pentateuchus. 5° In Genes. Jacob filiis benedicens et morti proximus ait: *expectabo salutare tuum, Domine*. 6° In rubo ardenti Deus sic Moïsen alloqui-

tur : *ego sum Deus Abraham, Isaac et Jacob*. Ibi Deus dicit, *sum Deus*, non autem *fui*; ergo vivebant. Aliundè, non fuisset ipsorum Deus, si in nihilum interiissent. 7° Genes. cap. 37. Jacob sic loquitur : *Descendam ad filium meum lugens in infernum*. Sane non sperat ad filium se descensurum quoad corpus; siquidem filii corpus à feris laniatum credebat. Ergo sperabat se ad filium quoad animam descensurum; ergo, etc.

His Pentateuchi testimoniis innumera addi possunt ex aliis libris deprompta. Nam, 1° Psalm. 118. *Inclina vi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem*. Tob. 2. *Filii sanctorum sumus, et vitam illam expectamus quam Deus daturus est iis qui fidem suam nunquam mutant ab eo*. 3° Textus alteram vitam dilucidè exprimentes legi possunt insuper Sap. 3. Prov. 44. Ecclesiast. 11. et 12. Isaïæ 26. Danielis 12. Mach. lib. 2. cap. 7. et in aliis innumeris locis. 4° Ut quid omnes judæi saducæos mortuorum resurrectionem et animæ immortalitatem negantes tanto odio prosequerantur, nisi quia eorum omnium animi immortalitatis cognitione erant imbuti. Nota saducæos quidem à judæis fuisse toleratos, sicut inter nos multi impii tolerantur; sed eorum doctrinam ut perversam ac impiam repudiatam fuisse. 5°. Quâ ratione judæi incitabantur ad mortem pro lege sua oppetendam, nisi aliam vitam expectaverint. 6° Omnes populi judæorum vicini alteram vitam agnoscebant, ægyptii scilicet, phœnices, chaldæi, arabes, etc. ut tradunt historici. Si autem populi

tam barbari hoc dogma cognoverint, quis negare potest populum utentem optimis legibus, Dei veri adoratorem id cognovisse? 7° Tandem judæos ex legis observatione meliorem vitam expectasse apertè testatur Josephus, lib. 2. contra Appionem.

Judæi ergo alteram vitam cognoscebant, animæ immortalitatem semper professi sunt, illudque dogma ab Adamo ad Christum perpetuâ traditione inter ipsos transmissum est. Hæc sanè ad refellendos Deistas planè sufficiunt. Cùm autem de præsentis quæstione acris controversia aliquot abhinc annis occasione theseos baccalaurei *de Prades*, exorta fuerit, quædam hic superaddemus.

Quæres itaque an ipsa lex mosaïca in Deuteronomio expressa nativo sensu bona spiritualia promittat.

RESP. Quanquàm litera legis externa solummodò bona temporalia significet, doctrina tamen de futuris præmiis et pœnis fuisse sensum legis internum, huncque sensum internum judæorum vulgo cognitum fuisse et ipsis ovium. Nam, 1°. Illa lex à Deo est, ex probatis; sed repugnat à Deo solis bonis temporalibus remunerari eos qui legem ab ipso latam summâ fide observant. 2°. Moïses cognoscebat præmia cœlestia; siquidem ipse scripsit Pentateuchum in quo sæpè de illis mentio habetur: atqui repugnat ipsum hæc credidisse et cognovisse, nec tamen judæorum animis istorum præmiorum spem injecisse. 3°. Ut modò jam dixi, judæi nullâ ratione ad mortem pro religione oppetendam accendi potuerunt, nisi spe alterius vitæ; ergo sciebant legum observantibus præmia alterius vitæ esse retribuenda;

sciebant hunc esse legis internum sensum. 4°. Repugnat judæos, ex traditione Patrum, alterius vitæ præmia causâ observationis legis naturalis expectasse, nec tamen ex obedientia præstita voluntati Dei per legem Moïsis clariùs cognicæ eadem præmia sperasse. 5°. Fandum est quidem promissiones generales, quæ totam societatem et gentem isaëliitarum spectabant, fuisse merè temporales; societates enim, ut tales, non possunt puniri aut præmiis donari, nisi in hac vita; in altera enim non existunt. Hinc reverà natio judaïca, quoties legem servavit, toties bonis cumulata est, et quoties infregit, toties calamitatibus afflicta est. Verùm promissiones singulares et speciales quæ ad privatos spectabant non fuerunt merè temporales. Nam inter isaëlitas justis sæpè miseros ducebant dies, et infausta non rarò experiebantur, v. g. Tobias et alii; ergo promissiones justis factæ spirituales erant, si enim fuissent merè temporales, minimè fuissent adimpletæ, cum justis etiam inter judæos non essent aliis feliciores. Alia superaddere possem, sed hæc sufficiunt. Igitur licèt litera et cortex legis mosaïcæ promissiones spirituales non sonent, verus tamen sensus, internus sensus, uno verbo, sensus à Spiritu Sancto intentus docebat legis observatores præmiis cœlestibus esse donandos, et violatores esse in altera vita cruciandos; isque sensus erat judæis cognitus, quin imò eis obviis, ut modò dicturi sumus.

Ita docet Suarezius, lib. 9, de legibus, cap. 6, in quo apprimè notat SS. Augustinum, Bernardum, Thomam qui legis promissiones sæpè vocant *merè terrenas*,

vile præmium, his verbis duntaxat significare litteram et corticem legis promissa temporalia duntaxat exprimere, seu ex ipso textu tantùm præmia temporalia colligi posse, licèt, inquit Suarezius, verissimum sit homines sub lege constitutos habuisse promissionem vitæ æternæ, et fidem, et spem, sine quibus impossibile est remissionem peccatorum obtinere; accedentem enim ad Deum oportet credere, quia est, et quòd inquirentibus se remunerator sit. Neque hoc posterius cum priore pugnat, pergit idem autor, quia hanc promissionem non habuerunt judæi ex lege, sed ex patribus, utique per traditionem eorum.

Chrysostomus et Hieronymus, quia non de sola lege sed de toto Testamento veteri loquuntur, in quo dicunt promissum non fuisse regnum cœlorum, idè, sicut præfati patres, non sunt explicandi. Verùm ipsi vel significant in veteri Testamento vitam æternam non fuisse promissam sub ipso nomine *regni cœlorum*, sicut in nova lege; vel significant antè Christum non fuisse promissum regnum cœlorum ut jam apertum, illudque antè Christum et sub lege non fuisse possidendum, sed ut apertum inceptum esse prædicari tempore legis gratiæ; vel significant regnum illud non fuisse promissum in præmium operum legis, sed in præmium operum gratiæ, et sic semper ad novum Testamentum pertinuisse.

Ex his omnibus colliges, 4° multùm à veritate alienam esse hanc Arnaldi propositionem quæ quartâ parte Apologiæ Portûs regii sic habet: *C'est le comble de l'ignorance de mettre en doute cette vérité, qui est*

des plus communes de la religion chrétienne, et qui est attestée par tous les Pères, que les promesses de l'ancien Testament n'étaient que temporelles et terrestres, et que les juifs n'adoraient que pour les biens charnels.

Ex his colligitur, 2.º meritò à Sacra Facultate parisiensi reprehensam fuisse hanc baccalaurei *de Prades* propositionem : *œconomia mosaïca in pœnis tantum ac præmiis temporalibus sancita.... cum natus sensus* (promissorum Fœderi annexorum) *indiget bona tantum temporalia, consequens est ad ea Moïsen unice respexisse.* Licet enim litera legis non nisi temporalia sonet, internus tamen, verusque legis mosaïcæ sensus (sive natus appelletur, sive non; de nomine enim non disputamus) à Spiritu Sancto, et consequenter à Moïse qui ab illo Spiritu afflatus, intentus, in præmiis et pœnis temporalibus non sinit, sed etiam futura necessariò complectitur, ut probavimus; consequenter falsò asseritur œkonomiam mosaïcã, seu legem Moïsis, in præmiis temporalibus tantum fuisse sanctam, et ad hæc Moïsen unicè respexisse.

Dixi autem, sive ille sensus natus et literalis appelletur, sive non. Quidam enim theologi opinantur legem mosaïcã sensu literali, licèt implicito, promissiones cœlestes exprimere. Sensum verò qui pœnas temporales exprimit, grammaticalem et legis corticem vocant: quæ sententia à nostra responsione ad summum nomine differt. Non definimus an sensus ille natus præcisè dicendus sit, an non; ut quid enim de nominibus disputare? Satis est si modò verus sit, in-

ternus, à Moïse intentus, judæis necessariò cognitus, sive hunc cognoverint ex ipso textu legis, sive ex Moïsis orali explicatione, sive aliundè præmia cœlestia per traditionem cognoscentes, eo ipso intellexerint legis divinæ observatores necessariò præmiis cœlestibus esse cumulandos.

Dixi autem antea hunc sensum spiritualem, fuisse judæis obvium, quia nimirum, licèt hunc sensum ex ipso textu et literâ legis non apprehenderent judæi, tamen facilè ab illis cognoscebatur, statim sese eorum mentibus offerebat, ipsis obvius erat, et intelligebatur, sive orali Moïsis explicatione, sive ex traditione majorum, sive ex scientiâ immortalitatis animæ et præmiorum alterius vitæ, quâ à multis retrò sæculis imbuti erant. Sic christiani omnes intelligunt præmia alterius vitæ adjuncta esse observationi alicujus præcepti vel divini, vel ecclesiastici, quanquam lex expressè non asserat hujus præcepti observationi annexa esse alterius vitæ præmia.

OBJ. ultimo. Multa est affinitas inter ritus mosaïcos et consuetudines ægyptiacas. Moïses ergo suas leges et cæremonias ab ægyptiis mutuatus est, ut pluribus exemplis ostendunt Marshamus, Spencerus, autor libelli cui tit. *l'Examen important.* Ergo leges illæ non sunt divinæ.

RESP. 4.º Nego tantam esse affinitatem inter ritus mosaïcos et ægyptiorum instituta, quantam fabulantur adversarii. Moïsen instituisse leges ab institutis ac superstitionibus ægyptiacis alienissimas omnibus compertum est.

RESP. 2.º Dato multa instituta judæis et ægyptiis fuisse communia, concludi non potest judæos hæc ab ægyptiis mutuatos esse; fieri enim potuit ut ægyptii ab hebræis hæc hauserint, sicuti ostendunt Huetius et plures alii eruditi.

RESP. 5.º Dato quosdam ritus utrique populo communes ab ægyptiis ad hebræos fuisse derivatos, exindè concludi minimè potest legem mosaicam non esse divinam. Nam post constitutam divinam religionem, post innumeras leges, superstitionibus ægyptiacis adversantes, à Moise institutas, sanè potuit hebræis consuetudines et usus in se indifferentes relinquere, quibus jam erant assuefacti, et quos facilè in bonum convertere poterant.

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX TOMI PRIMI.

	Pag.
PRIMA QUÆSTIO PRÆVIA. De spiritualitate mentis humanæ.....	2
PROPOSITIO. Principium in homine cogitans, seu mens humana à corpore distinguitur, etc.....	<i>Ib.</i>
SECUNDA QUÆSTIO PRÆVIA. De libertate mentis humanæ.....	26
PROPOSITIO. Mens humana vera libertate perfruitur.....	27
TERTIA QUÆSTIO PRÆVIA. De immortalitate mentis humanæ.....	47
PROPOSITIO I. Anima humana est indissolubilis seu immortalis ab intrinseco.....	49
PROPOSITIO II. Impossibile est ut impij probent animam cum corpore perire, idque gratuitò ab iis asseritur.....	<i>Ib.</i>
PROPOSITIO III. Mens humana post hanc vitam et dissolutionem corporis superstes erit et à Deo conservabitur; proindeque admittenda est altera vita in qua vitio pœnæ, virtuti-que præmia rependentur.....	55
PROPOSITIO IV. Rationi non repugnat alterius vitæ æternitatis. Hanc æternitatem repugnare increduli non probant.....	65
PROPOSITIO V. Ratio suadet alterius vitæ æternitatem, saltem quantum ad præmia.....	71
PRIMA PARS TRACTATUS. De religione naturali.....	75
CAPUT I. An religio aliqua sit admittenda?.....	76
PROPOSITIO I. Deus est colendus, consequenter admittenda est aliqua religio.....	<i>Ib.</i>
PROPOSITIO II. Homo tenetur ad Deum extrinsecus colendum.	81
PROPOSITIO III. Cultus Dei debet esse publicus, seu tenentur homines in unum congregati ad Deum ritu solemnè colendum.....	85